

ΞΕΝΟΤΡΟΠΙΑ ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΚΙ ΕΠΩΝΥΜΙΑ

Ἐπειδὴ κάθε λίγο καὶ λιγάκι ξεσπᾶ τὸ θέμα τῶν ξενότροπων τοπωνυμίων καὶ ἐπωνυμίων καὶ τῆς μεταγνωττίσεώς των, ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ πῶ καὶ ἰγὼ τῇ γνώμῃ μου σχετικά. Τὸ θέμα ἔχει μελετήσῃ: ἐμπεριστατωμένα ὁ Μ. Τριανταφυλίδης κι ἔχει δώσει ἀρκετὲς ἱκανοποιητικὰς λύσεις. Δὲν ὑποστηρίζει πῶς δὲν πρέπει νὰ γίνονιν μεταγλωττίσεις, ἀλλ' ὅτι πρέπει, ὅσες γίνονιν, νὰ μελετηθοῦν προηγουμένως πολὺ· πρέπει νὰ διαπιστωθεῖ πρῶτα ὅτι δὲν ὑπάρχονιν σοβαροὶ ἱστορικοὶ ἢ ἄλλοι λόγοι ποῦ θὰ καταστοῦσαν τουλάχιστον ἄστοχη κι ἀνόητη, ἂν ὄχι βλαθερή, τῇ μεταγλωττίσῃ.

Ἄν ἀληθεύει πῶς τὸ βασικώτερο χαρακτηρηιστικὸ τῆς ἐθνότητος εἶναι ἡ ἱστορικὴ συνειδηση, περισσότερο μάλιστα κι ἀπ' τῇ γλώσσῃ, δὲν βλέπω τὸ λόγο γιὰτὶ θὰ πρέπει ν' ἀλλάξουν πολλὰ τοπωνύμια ἢ καὶ ἐπωνύμια.

Τοπωνύμια ξενικὰ ὑπάρχονιν βέβαια σὲ κάθε χώρα καὶ σὲ κάθε λαό, χωρὶς γι' αὐτὸ καὶ νὰ κινδυνεύῃ ἡ ἱστορικὴ των συνειδηση καὶ ἐνότητη. Θὰ ἦταν ἄστειο ἂν π.χ. ἀπαγόρευαν στὸν ἀρχαῖον Ἀθηναῖο νὰ λέῃ τῇ Σαλαμίνα μὲ τὸ φοινικικὸ ὄνομά της, μετὰ μάλιστα τὴν ἐκεῖ ναυμαχία! Ἡ ἂν ἕνας σύγχρονος Ἴταλὸς ζητοῦσε (τώρα!) νὰ μεταδληθοῦν τὰ (γερμανικῆς καταγωγῆς) ἰταλικὰ τοπωνύμια σὲ -ingo, -engo, -fara· γιὰτὶ βλα αὐτὰ ἀκριβῶς δεῖχονιν πῶς τὸ ἐντόπιο στοιχεῖο ἀφωμοίωσε γλωσσικὰ (καὶ βιολογικὰ) τὸ ξένο. Τὸ ἐπιχειρήμα πῶς ἀπ' τὰ τοπωνύμια αὐτὰ οἱ γειτονεσ λαοὶ ἀντλοῦν ἐπιχειρήματα εἶναι ἀστήρικτο: πόσα τοπωνύμια τῶν γειτόνων μας δὲν εἶναι ἐλληνικῆς καταγωγῆς παρεφθαρμένες λέξεις: Istanbul, Izmir, Antalya, Ankara, Bursa, Burgas, Plovdiv, Sofia, Samsun, Iskenderun, κ.ἄ.τ. Δὲν μιλῶ βέβαια γιὰ τὴν Β. Ἡπειρο, γιὰτὶ ἐκεῖ πρόκειται γιὰ ἀδούλωτους ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς. Οὔτε καὶ ζητῶ (πρὸς Θεοῦ!) νὰ ὀνομάζωμε τίς παραπάνω πόλεις μὲ τὰ παρεφθαρμένα των ὀνόματα, γιὰτὶ ἔτσι θὰ ἀδυνατίζε ἡ ἐθνικὴ μας μνήμη· τίς πόλεις ὅμως τῆς ἐλληνικῆς ἐπικρατείας, γιὰτὶ νὰ φοθηθοῦμε νὰ τίς ὀνομάσωμε μὲ τὸ παρεφθαρμένο τους ὄνομα (ἢ τὸ λεκτικὸ), ἀφοῦ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει συνδεθῆ μὲ τὴν νεώτερη ἱστορία μας;

Καὶ στὴν ἀρχαιότητα συναντᾶμε μέγαν ἀριθμὸ μὴ ἐλληνικῶν ἢ προελληνικῶν τοπωνυμίων (τὰ λήγοντα σὲ -(τ)τοός, -(σ)σός, -στος, -ινθος, -ινς, -ινδα, κλπ.), ἀλλὰ δὲν πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλὸ κανεὸς ἀρχαίου νὰ τὰ μεταγλωσσίσῃ. Ἄλλως τε ἀποτελεῖ κανὸνα, οἱ ἐπήλυδες (ἐπιδρομεῖς ἢ ὄχι) νὰ ὀνομάζονιν χωριά καὶ πόλεις καὶ βουνὰ (καὶ γεωγραφικοὺς ὄρους) ἀνάλογα μὲ τὸ α' ἢ β' κριτήριο (θέση, σχῆμα, μέγεθος) κι οἱ ντόπιοι νὰ παίρνουν ἀπ'

αὐτοὺς τὸ (ξένο καὶ περίεργο) ὄνομα τοῦ τόπου καὶ νὰ τὸ διαιωνίζουσι. Ἄς θυμηθοῦμε μόνο πόσοι κατακτητὲς ἢ εἰσβολεῖς πέρασαν ἀπ' αὐτὸν ἐδῶ τὸ χῶρο, ἀπὸ τ' ἀρχαιότατα χρόνια ὡς σήμερα (Γαλάτες, Βησιγότθοι, Ὀστρογότθοι, Σλαῦοι, Βούλγαροι, Ρωμαῖοι, Τοῦρκοι, Φράγκοι, Βενετοί, Ἄγγλοι, Γάλλοι, Ἄλβανοί, Γερμανοί, Ἴταλοί) χωρὶς νὰ ἐπικρατήσουν γλωσσικὰ ἢ βιολογικὰ. Καὶ πόσους μικρασιατικούς ξενόγλωσσους πληθυσμούς ἀφωμοίωσε ὁ Ἑλληνισμὸς στοὺς χρόνους τοῦς Ἀλεξανδρινούς. Καὶ μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ὅλες οἱ ξενόγλωσσες αὐτὲς λέξεις προσαρμόσθησαν ὁμαλώτατα στὸ ἐλληνικὸ κλιτικὸ σύστημα.

Ὅταν ἰδιαίτερα πρόκειται γιὰ τοπωνύμια ποὺ συνδέονται μὲ μάχες καὶ ἱστορικὰ γεγονότα, ἀποτελεῖ προσβολὴ στὴ μνήμη ὧσων ἔπεσαν ἢ προσπάθεια μεταβολῆς τῶν τοπωνυμίων. Γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸν Β. Οὐγκώ, στὴν περίπτωσιν αὐτὴ «ἡ λέξις εἶναι κάτι ζωντανό», συνδεδεμένο μὲ τόσες παραστάσεις καὶ μνήμες! Σὰν νὰ μπορούσε νὰ περάσῃ ποτὲ ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ Αἰσχύλου, πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ μεταγλωττισθῇ ἢ «Σαλαμίνα»! Δόξα τῷ Θεῷ, μέχρι στιγμῆς ξέρομε ποῦ θρίσκειται ὁ Ἀνάτολιος, ὅπως τὸ ἤξερε κι ὁ Καραϊσκάκης. Καί, γιὰ τὴν ὥρα, δὲν ἔχει μετονομασθῇ τὸ Σούλι· οὔτε καὶ ἐνδιαφέρθηκε κανεὶς γιὰ τὴν «Τυπάρηνον», ἀκόμη κι οἱ Σπετσιώτες.

Τὸ ἴδιο ἀδικαιολόγητον εἶναι κι ἡ μετονομασία τῶν παρεφθαρμένων ἐλληνικῶν τοπωνυμίων. Λές καὶ ἡ Ἀρκαδία, ἡ Καλαμάτα, ἡ Μοθώνη, τὸ Νιόκαστρο, τὰ Καλάβρυτα νὰ εἶναι δείγμα τῆς καταπτώσεως (γλωσσικῆς; ἢ καὶ ἱστορικῆς;) τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ· λές κι ἡ νέα ἐλληνικὴ δὲν εἶναι παρὰ μείγμα παρεφθαρμένης ἀρχαίας καὶ ξένων (βαλκανικῶν) γλωσσῶν. Ὅσο γιὰ τὴν Κούλουρη, τὴν ξαναεἶπαμε Σαλαμίνα.

Τὸ θέμα τῶν τοπωνυμίων εἶναι στενὰ συνδεδεμένο μὲ τοὺς διγλωσσους ἐλληνικούς πληθυσμούς, Βλάχους, Ἀρβανίτες, Σλαβοφώνους, Τουρκοφώνους κλπ. Ὁρισμένοι ἀπ' αὐτοὺς πρωταγωνίστησαν σὲ καίριες στιγμὲς τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας· οἱ Σουλιῶτες τὸ 21, οἱ Μετσοβίτες μὲ τὶς εὐεργεσίες τους (ἢ μᾶς ἐνδιαφέρουν μόνο οἱ προσφορὲς τους σὲ χρῆμα;)· οἱ Σλαβοφῶνοι τῆς Μακεδονίας καὶ οἱ Τουρκοφῶνοι (στὰ δάθη, κάποτε, τῆς Μ. Ἀσίας) ἔχουν ἀκμαιότατη ἐθνικὴ συνείδηση (ὄν θυμοῦμαι καλὰ μάλιστα, ἕνας μακαρίτης Γυμνασιάρχης Τσιούγκας εἶχε ἀσχοληθεῖ «μὲ τὴν λεγομένην διγλωσσίαν τῶν Μακεδόνων»· οἱ ρίζες τῶν περισσοτέρων λέξεων καθημερινῆς χρήσεως εἶναι ἐλληνικὲς)· καὶ εἶναι ντροπὴ ν' ἀμφιβάλλωμε γιὰ τὴν ἱστορικὴ τους συνείδηση — εἶναι σὰν νὰ δίνωμε ἔδαφος στοὺς καλοθελητὲς γείτονές μας καὶ νὰ στηρίζωμε μὲ τὴν ἀμφιβολία μας τὶς ἀπόψεις τους. Εἶναι βέβαια εὐχρῆς ἔργον νὰ λείψουν κάποτε τὰ ξενόγλωσσα αὐτὰ ἰδιώματα — ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ

γίνη με ἐπιτροπές καί με νόμους, ἀλλά με τήν ἐπικράτηση ἐνός τελειοτέρου ἐκφραστικοῦ μέσου, τῆς νέας ἑλληνικῆς· ἄλλως τε τὰ ἰδιώματα αὐτά ἔχουν τόσο παραφθορῇ (ἰδιαιτέρα τὰ ἀρθανίτικα). ὥστε τὸ πρόβλημα αὐτὸ θὰ λυθῇ κάποτε μόνο του.

Τὰ οἰκογενειακά ἐπώνυμα τέλος: δὲν μπορούμε ν' ἀναγκάσωμε τὸν ἄλλον ν' ἀλλάξῃ τὸ ἐπώνυμό του μ' ὁποιαδήποτε δικαιολογία, γιατί κι ὁ ταπεινότερος εἶναι περήφανος γιὰ τοὺς προγόνους του· ἂν ὁ ἴδιος θελήσῃ, ὁ νόμος τοῦ ἐπιτρέπει τὴν μεταβολή· "Ἄς ἀφήσωμε πού ὁ Μπότσαρης δὲν θὰ ἔνιωθε τὴν ἀνάγκη νὰ γίνη Βότσαρης (ὅπως τὸν εἶπαν κάποτε). "Ἄς μὴν παίρνωμε γιὰ παράδειγμα τοὺς «δορεῖους ἡμῶν γείτονες»· δὲν εἶναι σωστὸ στὴ μισαλλοδοξία τους ν' ἀπαντᾶμε με ὅμοιο τρόπο — ἐκτὸς κι ἂν ἀμφιβάλλωμε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας! "Ἄλλως τε σημασία ἔχει τὸ ποιοὶ εἴμαστε, ὄχι τὸ τί ἰδέα ἔχει ὁ ἄλλος (ὁ κακόπιστος, κατὰ κανόνα, λόγῳ προπαγάνδης) γιὰ μᾶς ἢ τὸ πῶς μᾶς λένε· καὶ καλύτερα νὰ μὴν καταφεύγωμε σὲ κάθε δύσκολη στιγμή στοὺς «ἀρχαίους ἡμῶν προγόνους»: ἐκεῖνοι, ὅσο μεγάλοι κι ἂν ἦσαν, «ἀπέθανον καὶ ἐτάφησαν»· ἄς δοῦμε ἑμεῖς τί θὰ κάνωμε τώρα, καὶ πῶς θ' ἀνταποκριθοῦμε στὴν ἐποχὴ μας καὶ πῶς θὰ τὴν ἀντιμετωπίσωμε· τὰ ὀνόματα, μόνον τοὺς δὲν θὰ μᾶς σώσουν· «πολεμάγει τ' ὄνομα τοῦς Τούρκους;», ὅπως θὰ ἔλεγε κι ὁ Μακρυγιάννης!